

Votre Programme Matmidim – Chiour ALEPH-BETH

Semaine du 17 au 21 décembre 2023

Souguia n°114

ט"ו

Matmidim

Programme d'étude Mondial

Sujet de la semaine :

Adam Hamazik Béoness (1)

Sources dans la Guemarra

Pour la Refoua Chelema de

Haim Dan Patrick ben David, Delphine Rina bat Mazal, Guershon ben Sarah

Pour la Brakha et Hatslaha de

Ysaac Yehia ben Tsyonn Yossef

Tephila avant le Limoud

יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אכשל בדבר הלכה, וישמחו בי חברי, שלא אמר על טמא טהור ולא על טהור טמא, ולא על מתר אסור ולא על אסור מתר, ולא יפשו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם. פי יי יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

Tephila après le Limoud

מודה אני לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, ששמת חלקי מיושבי בית המדרש. ולא שמת חלקי מיושבי קרנות. שאני משכים והם משכימים. אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים. אני עמל והם עמלים. אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אני רץ והם רצים. אני רץ לחיי העולם הבא, והם רצים לבאר שחת. שאמר ואתה אלהים תורדם לבאר שחת. אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, ואני אבטח בך.

La Guemarra de Baba Kama traite de l'obligation de réparer les dommages causés à autrui, matériels ou sur sa personne. Cette responsabilité concerne tous les cas de préjudices, qu'ils soient volontaires ou le résultat d'une imprudence, ou encore ceux survenus en cas de force majeure : « Adam Mou'ad Lé'olam ». Les Richonim ont toutefois été en discussion sur la possibilité d'exonération des cas de force majeure totale, lorsque l'événement était imprévisible et inévitable.

Nous devons dans un premier temps étudier les sources talmudiques de cette loi, puis nous travaillerons sur la Mah'loket des Richonim, et sur la définition d'un cas de force majeure totale.

Bon Limoud sur Matmidim !

Programme du dimanche

פתיחה (ספר חברותא) : Introduction

מקור לאדם החובל בחבירו שמשלם **חמשה דברים: נזק, צער, ריפוי, שבת, בושת**.
א. כתיב [שמות כא כב]: "וכי ינצו אנשים ... עין תחת עין [כלומר: דמי עין, וכן כולם], שן תחת שן, יד תחת יד, רגל תחת רגל. כויה תחת כויה, פצע תחת פצע, חבורה תחת חבורה", ולמדנו שאדם החובל בחבירו משלם **נזק**;
ב. וכתיב עוד [ויקרא כד יט]: "ואיש כי יתן מום בעמיתו, כאשר עשה כן יעשה לו [כלומר: ישלם ממון, וכן כולם]. שבר תחת שבר עין תחת עין שן תחת שן, כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו."
וממה שאמר הכתוב: "כויה תחת כויה" ו"פצע תחת פצע", למדו חכמים שהוא משלם **צער**.
ג-ד. וכתיב [שמות כא יח]: "וכי יריבון אנשים, והכה איש את רעהו באבן או באגרופ ... רק שבתו יתן ורפא ירפא", ולמדנו מכאן, שהאדם שהזיק אדם משלם **ריפוי ושבת**.
ו. וכתיב: [דברים כה יא]: "כי ינצו אנשים יחדיו איש ואחיו, וקרבה אשת האחד להציל את אישה מיד מכה, ושלחה ידה והחזיקה במבושיו [וביישתו בכך]. וקצותה את כפה, לא תחוס עיניך", וקיבלו חכמים שהכוונה היא לתשלום בושת, ולמדנו שאדם שבייש את האדם משלם **בושת**.

תוספות יום טוב מסכת בבא קמא פרק ב משנה ו

סימא את עין חברו - כתב הר"ב אפילו בשוגג. דאמר קרא (שמות כד) פצע תחת פצע [קרא יתירא הוא דהא כתיב (ויקרא כד) כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה וגו'] לחייבו על שוגג כמזיד. ואף על גב דמיבעי ליה ליתן צער במקום נזק [כדפירש הר"ב בריש פ"ח] א"כ לכתוב קרא פצע [בפצע]. מאי תחת פצע ש"מ תרתי. גמרא. וכתב הר"ב אבל לא בארבעה דברים. גמרא. מדתני סיפא דומיא דשבר הכלים מה התם נזק אין. ארבעה דברים לא [דלא שייכי בהו]. אף סימא נזק אין ד' דברים לא.

משנה מסכת בבא קמא פרק ב משנה ו

אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן סימא את עין חברו ושבר את הכלים משלם נזק שלם:

ר' עובדיה מברטנורא מסכת בבא קמא פרק ב משנה ו

בין ער בין ישן - אם היה ישן ובא אחר וישן בצדו, והזיק שני לראשון, חייב. ואם הזיק ראשון לשני, פטור. ואם שכבו יחד, כל אחד מהם שהזיק את חברו חייב. לפי ששניהם מועדים זה לזה:
סימא את עין חברו - אפילו בשוגג חייב בנזק. אבל לא בארבעה דברים, דלא מחייב בארבעה דברים אלא מזיד, או קרוב למזיד:

דף על הדף מסכת בבא קמא דף כו עמוד א Facultatif

השל"ה הקדוש (פרשת בלק) מפרש את דברי הכתוב, 'חטאתי כי לא ידעתי', (במדבר כב, לד), לכאורה קשה, אם לא ידע אם כן מה חטא. אלא האדם מה שהיה ראוי לו לידע ולהבין ולא ידע, הוא חייב בדבר, כי על כן נתן לו ה' השכל להשכיל ולהבין. וכן בלעם היה לו להבין, כי לא לחינם עשה האתון כך. ובזה פירש, למה האדם מועד לעולם בין ער בין ישן, כי תמיד צריך להשכיל ולהבין ולראות שלא יארע דבר מחמתו.

במשך חכמה (פרשת נשא) ביאר לפי זה את דברי המשנה במסכת אבות (ג, א) 'הסתכל בשלשה דברים וכו' דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון', דהאדם מועד לעולם ואף אם הזיק שלא בכונה חייב, ופסק הרמב"ם (חובל ומזיק ו, ג) דדוקא ברשות הניזק, אבל ברשות הרבים פטור כיון שאינו צריך ליזהר.

לזה אמר התנא, שלא תחשוב שנמצא אתה ברשות שלך, אלא דע מאין באת ולאן אתה הולך, מההעדר אל האפס, 'ודע לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא', שהוא הבעלים והרשות שלו, ואתה חייב אף אם חטאת שלא בכונה, הלא תסמר שערות ראשך, ואם תחשוב כך, אי אתה בא כלל, אף שלא בכונה, לידי עבירה.

Programme du lundi

כו: כיצד הרגל פרק שני בבא קמא

מנהגי מילי. דנוק חייב אפילו שוגג: פלע תחת פלע. קרא יתירא הוא להך דרשה דהא כתיב כי יתן מוס צעמיתו כאשר עשה וגו' וכיה וצורה דרשינן צהובל (לקמן דף פד:): במקום נוק. דאפי' היכא דאיכא נוק משלם נמי לער דלא תימא לער דכתבה רחמנא היינו צדליכא נוק כגון כוואו צשפוד על צפרנו דלא אפחמיה מכספיה ולהך דרשה מפיקין ליה צהובל: לענין נוקין חייב. דהא אפיקין שוגג כמזיד ואונס כרלון:

מנא הני מילי אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה אמר קרא יפצע תחת פצע להחייבו על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון האי מבעי ליה ליתן צער במקום נוק א"כ לכתוב קרא פצע בפצע מאי תחת פצע ש"מ תרתי אמר רבה היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה ועמד ונפלה לענין נוקין חייב לענין ארבעה דברים פטור לענין שבת

עב. בן סורר ומורה פרק שמיני סנהדרין

מועד לעולם. אפילו שלא צוניה אדם מועד לעולם תנינא אדם מועד לעולם בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון

כז. כיצד הרגל פרק שני בבא קמא

ואמר רבה נפל מראש הגג ברוח שאינה מצויה והזיק ובייש חייב על הנזק ופטור בד' דברים ברוח מצויה והזיק ובייש חייב בד' דברים ופטור על הבשת ואם נתהפך חייב

משנה מסכת בבא קמא פרק ג משנה א

המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב בנזקו נשברה כדו ברשות הרבים והוחלק אחד במים או שלקה בחרסיה חייב רבי יהודה אומר במתכוין חייב באינו מתכוין פטור:

ר' עובדיה מברטנורא מסכת בבא קמא פרק ג משנה א

המניח את הכד וכו' ושברה פטור - לפי שאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים: ואם הוזק בה בעל החבית חייב - ואפילו הפקירה, שכל המפקיר נזקיו שלא היה לו רשות מתחלה לעשותן, כאילו לא הפקירן:

או שלקה בחרסיה חייב - דסבר נתקל פושע הוא ולא אונס הוא, ולכך חייב: במתכוין חייב - אם נתכוין לזכות בחרסיה ובמים אחר שנשברה כדו, חייב בהזיקן, דהוי ליה בורו שהזיק. ואם לא נתכוין לזכות בהן, הואיל ועיקרו אונס הוא, דסבר נתקל לאו פושע הוא, הרי החרסים והמים הפקר לאחר שנאנס, ולפיכך פטור. והלכה כר' יהודה דנתקל לאו פושע הוא. ומאחר דאנוס הוא ולא נתכוין לזכות בחרסי, ובמים, הוי כאילו לא היו מעולם שלו ופטור על נזקיהם:

Programme du mardi

כז: המניח פרק שלישי בבא קמא

אין הולכין בממון אחר הרוב. היכא דמסתפקא לן מילתא כגון הכא וכגון (לקמן 97 מו.) המוכר שור לחצירו ונמצא נגחן לא אמרינן בתר רובא זיל ולחרישה קנאו והוי טעות אלא אמרינן המוציא מחצירו עליו הראיה ויכול לומר לו לשחיטה מכרתיו לך: בקרן זוית. כשנכנסין

ממצוי למצוי מן הצד הניחה צד המצוי אלל הקרן וכשהחזיר זה פניו לא ראה אותה: אלא אי כשמואל אי כר' יוחנן. שהמניח לא פשע הלכך דוקא נתקל אבל שבר בראון חייב: דוקא נתקל אבל שבר. בראון ואח"כ הוזהר במתנין פטור בעל המצוי דלחיה הוא דחזיק אנפשיה: סנא רישא. נמי נתקל: לפי שאין דרך בני אדם כו'. אמתניי מהדר ללא תימא באפילה אוי בקרן זוית אלא אפי' באורה פטור הנתקל ודקשיא לך איבעי ליה עיוני ומיזל אין דרך בני אדם להתבונן בדרכים: וחייב שמואל. את הנתקל לשלם: בשלמא שמואל כשמעיה. דמוקי למתניתין באפילה הא באורה חייב: קרנא דעלרי. קרן זוית הסמוכה לצית הצד: דהואיל וברשות קעבדי שמנהגם היה כן כשהיתה צית הצד מליאה בני אדם היו הצאים מושיבין כליהם ברשות הרבים וממתניין עד שיאלו אלו:

קמ"ל⁶ דאין הולכין בממון אחר הרוב: ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור: אמאי פטור איבעי ליה לעיוני ומיזל אמרי דבי רב משמיה דרב בממלא רה"ר כולה חביות שמואל אמר באפילה שנו רבי יוחנן אמר בקרן זוית אמר רב פפא לא דיקא מתניתין אלא או כשמואל או כרבי יוחנן דאי כרב מאי אריא נתקל אפילו שבר נמי⁷ אמר רב זביד משמיה דרבא הוא הדין דאפי' שבר והאי דקתני נתקל אידי דבעי למתני סיפא ואם הוזהר בה בעל חבית חייב בנוקו דדוקא נתקל אבל שבר לא מאי טעמא הוא דחזיק אנפשיה קתני רישא נתקל אמר ליה ר' אבא לרב אשי הכי אמרי במערבא משמיה דר' עולא "לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים הוה עובדא בנהרדעא וחייב שמואל בפומבדיתא וחייב⁸ רבא בשלמא שמואל כשמעיה אלא רבא לימא כשמואל ס"ל אמר רב פפא בקרנא דעצרא הוי דכיון דברשות קעבדי איבעי ליה לעיוני ומיזל

Programme du mercredi

תלמוד ירושלמי

מסכת בבא קמא פרק ב הלכה ח

א"ר יצחק מתניתא בשהיו שניהם ישינין אבל אם היה אחד מהן ישן ובא חבירו לישן אצלו זה שבא לישן אצלו הוא המועד:

פני משה מסכת בבא קמא פרק ב הלכה ח

מתניתא. דקתני סתמא ישן חייב בשהיו שניהם ישינים שהלכו לישן כאחד והזיקו זה את זה כל אחד שמזיק חייב לפי ששניהם מועדין זה לזה: זה שבא לישן אצלו הוא המועד. שהוא הפושע ואם הזיק הוא את הראשון חייב אבל אם הראשון הזיק אותו פטור וכן בכלים דוקא שהלך לישן אצל הכלי. אבל אם היה ישן והביאו כלים שם ושברן פטור:

ד. ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

אדם

דרכו להזיק בישן ישן דרכו להזיק כיון דכייף
ופשיט אורחיה הוא

כיון דכייף ופשיט אורחיה הוא. צירושלמי יש לישן לא מחייב אלא כשהשכיב עצמו אלל הכלים אצל אס ישן והציאו כלים אצלו ושצנן פטור דהס גרמנו לו וכן אס היה ישן והלך חבירו לישן אצלו והזיקו זה את זה הראשון פטור והאחרון חייב: **ולמעמיד**. פירוש

ליכא למיפרכ דרגל ודאי דרכו לילך ולהזיק: דכייף ופשיט. את רגליו: אורחיה הוא. לשצנן כלים שצנל מרגלותיו: וקא פריך מאי האי דקתני ושמיסתן עליך. לשון זה אינו שייך אלא צמקי ממנו:

פב: השוכר את האומנין פרק ששי בבא מציעא

מתני' ישבע. שלא פשע ופטור. ובגמרא מפרש טעמא אמאי פטור שומר שכר בשבועה הא בלאו פשיעה נמי חייב שאין זה אונס אלא כגניבה ואצידה שהן קרובין לאונס ופשיעה: ר' אליעזר אומר זה וזה ישבע וסמיה אני וכו'. כלומר אף אני שמעתי מרבותי כרבי מאיר אצל תמיה אני על זה וע"ז היאך נפטרינן בשבועה. ובגמרא מפרש תמיהה: גב' נתקל לאו פושע הוא. דקאמר ישבע שלא פשע פשיעה אחרת דהא ודאי צניר מנתקל לא הוי ועוד דהא פוטור לנושא שכר אלמא אונס חשיב ליה: וקיימא לן. צצצא קמא בהמניח את הכד (דף כט.). האי כדיניה. דודאי נתקל לאו פושע הוא וגושא שכר ישלם דאי נמי לא הוי פושע דיניה לשלם: הסינה במקום מדרון. דאיכא למימר קרוב לאונס הוא: שלא במקום מדרון. ודאי פושע הוא:

אגרייהו וזומר פחתייהו: מתני' יהמעביר חבית ממקום למקום ושברה בין ש"ח בין שומר שכר ישבע ר' אליעזר אומר זה וזה ישבע ותמיה אני אם יכולין זה וזה לישבע: גב' תנו רבנן המעביר חבית לחבירו ממקום למקום ושברה בין שומר חנם בין שומר שכר ישבע דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם רבי אליעזר אומר זה וזה ישבע ותמיה אני אם

יכולין זה וזה לישבע למימרא דסבר ר' מאיר דנתקל לאו פושע הוא והתניא ג' נשברה כדו ולא סילקו נפלה גמלו ולא העמידה רבי מאיר ג' מחייב בהזיקן וחכמים אומרים הפטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים וקיימא לן דבנתקל פושע פליגי אמר ר' אלעזר תברה מי ששגה זו לא שגה זו ואתא ר' יהודה למימר שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם האי כי דיניה והאי כי דיניה ואתא רבי אליעזר למימר אין גמרא כר' מאיר ומיהו תמיה אני אם יכולין זה וזה לישבע בשלמא שומר חנם משתבע דלא פשע בה אלא שומר שכר אמאי משתבע כי לא פשע נמי שלומי בעי ואפילו שומר חנם נמי התינה במקום מדרון שלא במקום מדרון מי מצי משתבע דלא פשע

Programme du jeudi

תוספות מסכת בבא קמא דף כז עמוד ב

ושמואל אמר באפילה שנו - והא דפליגי לקמן (דף כט.) אי נתקל פושע הוא או לא כגון שנתקל מעצמו ולא נתקל בשום דבר אבל הכא שנתקל מחמת מכשול ולא איבעי ליה לעיוני אנוס הוא ואף על גב דלעיל (דף כו:) מרבינן אונס כרצון באדם המזיק מפצע תחת פצע **אונס גמור לא רבי רחמנא** דהא **בירושלמי** פוטר אותו שישן ראשון אם הזיק לשני הבא אצלו לישן וכן בהגוזל בתרא (לקמן דף קיב.) **גבי הניח להם אביהם פרה שאולה** כסבורים של אביהם היא וטבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול שכך נהגו אבל מה שהזיקו לא דאנוסין הן **ובמתניתין נמי תנן היה בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון** דאם עמד בעל חבית ונשברה חבית בקורה פטור

ונראה לדקדק דאדם המזיק דמפטר באונס (משום) שהוא **כעין גניבה** מדתניא בשלהי האומנים (ב"מ דף פב: ושם ד"ה וסבר) המעביר חבית ממקום למקום ושברה רבי יהודה אומר שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם והשתא מדמחייב נושא שכר ופוטר שומר חנם ולא מחייב מטעם אדם המזיק ש"מ דבאונס דכעין גניבה אדם המזיק פטור ומדמה ר' יהודה נתקל לגניבה אבל באונס שהוא **כעין אבידה** שהיא קרובה לפשיעה יותר כדאמרינן בהשואל (ב"מ דף צד:) דגניבה קרובה לאונס ואבידה קרובה לפשיעה נראה דאדם המזיק חייב דא"א לומר שלא יתחייב אלא בפשיעה

וכן משמע לעיל דמחייב **בנפל מן הגג** ברוח שאינו מצויה ואף על גב דברוח שאינו מצויה מפטר בה שומר חנם כדאמרינן בסוף ארבעה וחמשה (לקמן דף מה.) גבי ארבעה נכנסו תחת הבעלים כו' וחייבין לשלם דמי שור לבעלים חוץ משומר חנם ומוקי לה כגון דנטריה שמירה פחותה דשומר חנם כלתה לו שמירתו והנך לא כלתה שמירתן ומייתי מדר' יהודה דמועד סגי ליה בשמירה פחותה דהיינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואין יכולה לעמוד בשאין מצויה אלמא אף על גב דמפטר שומר חנם מחייב בה אדם המזיק והיינו טעמא משום דהוי כעין אבידה ונתקל הוי כעין גניבה ופטור ביה אדם המזיק וכן מוכח בפרק הגוזל עצים (לקמן דף צט: ושם) גבי **טבח אומן שקלקל** דפריך למאן דפטר (בשומר) חנם מבריייתא דקתני נתן בהמה לטבח ונבלה חייב מפני שהוא נושא שכר אלמא ס"ד דמקשה אפי' בחנם חייב כמו שומר שכר שחייב על האבידה ומשני אימא מפני שהוא נושא שכר ולפיכך בשכר חייב בחנם פטור דהוי כעין גניבה [עי' תוס' ב"מ פב: ד"ה וסבר וב"ב צג: ד"ה חייב].

Liste des 114 Souguiot étudiées sur Matmidim

Sougiot sur les H'aguim				
Hanouka 8. Emplacement de la Hanoukia 44. 45. Ner Ich oubeto 111 - 113. Le Chamach	Pourim 16. Michloah' Manot et Matanot Laevyonim 85. Zakhor et Méh'iyat Amalek	Pessah 20. Biour H'amets 58. Bedika des miettes 86. 87. 88. Vente du Hamets	Sefirat Haomer 21. Un seul grand compte 89. 90. Un enfant qui devient adulte au milieu de la Sfira Ben Hametsarim 100. 3ème Beit Hamikdash	Roch Hachana 35. Les trois Livres 101 - 103. Tkiot Choffar Soukot 36. Mitstaer 104 - 106. Ma'amid
Sougiot de Brah'ot				
1. Birkot Hatorah 2. Choméa Kéoné 3. Arévout 4. Kavana dans le Chema 5. Position pour le Chema 6. Méah Brah'ot 7. Amen Yetoma 9. Les quantités pour les Brah'ot	10. Les Brah'ot de consommation 11. Brah'a Chééina Tsrih'a 12. Ikar Vétafel 13. Mééin Chaloch 14. Brah'a sur un interdit 15. Anigrone 17. Birkat Haguefen	18. Natei Inchei 19. Birkat Haréah' 22. Les jus 23. Trima 24. Pat Kisnin (1) 25. Pat Kisnin (2) 26. Les Apéritifs 27-31 Zimoun 32. Tefilat Haderekh	33 -34. Birkat Hagomel 38. Chéhéh'éyanou sur un nouveau fruit 39. Chéhéh'éyanou sur un nouveau Keli 40. Chéhéh'éyanou sur les Mitsvot 41. Hatov Véhamétiv sur le vin	42. Cheva Brah'ot (1) 43. Cheva Brah'ot (2) – Panim H'adachot 46. Birkat Halevanah 47-49. H'azarat Hachats'
Sougiot générales				
37. Bal Tossif 50. Tokh Kédé Dibour	51-52. Ein Chaliah' Lidvar Avera	53. Mitsva bo yoter Mibichlouh'o 54. Mitsvot lav lihanot nitanou	55-56. Mitsvat Assei Chehazman grama 57. Zerizim makdimim lemitsvot	71. 72. Haossek Bamitsva Patour Minhamitsva 89. 90. Les actions de l'enfant
CHABBAT – Melekhet Mah'chevet		Chabbat – Les Derabanan		
59. 60. 61. Mit'assek 62. 63. 64. Davar Chééno Mitkaven 65. à 68. Psik Récheh	75 à 79. Grama 80. Chinouy 69. 70. Melakha chééina tsrikha légoufah	91 à 95. Réhitsa BéChabbat VéYom Tov 107 – 110. Nerot Shabbat		
Hachkafa- pensée juive	Even Haezer	Yorei Dé'ah	H'ochen Michpat	
81 à 84. Tsaar Baalei Haim	96 à 99. Yih'oud	73. 74. Maaser sur les gains	114. Adam Hamazik Béoness	